

Jegyzetek

1. Heydrich és általában a németek hol mint Judenratra, hol mind Ältestenratra hivatkoznak a Tanácsról szólva.
2. 3363-PS. A dokumentum újra megjelent: *Nazi Conspiracy and Aggression*. Government Printing Office, Washington, D. C., 1946, 6:97–101. o.
3. „Eichmann Tells His Own Damning Story.” *Life*, 49, no. 22., 1960. november 28., 109. o.
4. Néhány helyi hitközségi vezető, akit később a helyi zsidó tanácsok vezetőivé neveztek ki, naplót vezetett tevékenységéről és tapasztalatairól. Lásd például Leitner Sándor kéziratát: *Die Tragödie der Juden in Nagyvárad*. Yad Vashem, Jerusalem, JM/2686, 96. o. Angol változata a jeruzsálemi Central Zionist Archivesban hozzáférhető, File no. S26/1469.
5. Munkácsi, *Hogyan történt?*, 14. o.
6. Thuránszkyt 1944. április 8-án váltották le. *Budapesti Közlöny*, 80. sz., 1944. április 9., 1. o.
7. Krumej és Wisliceny utasításait egy kilencpontos „jelenléti ív” tartalmazta, amelyet az összes jelenlévő között szétosztottak. Szövegét lásd *Vádirat*, 1:25–28. o.
8. Munkácsi, *i. m.*, 17. o.
9. Uo. Lásd még Lévai, *Fekete könyv*, 89. o. 1945. december 28-i vallomásában Stern tévesen azt állítja, hogy az ülést 1944. március 25-én tartották, amikor is a németek egy általa vezetett zsidó tanács létrehozását követelték. *HJS*, 3:5. o. Magyarul: *Kortárs*, 1989. november, 115–124. o.
- A cionisták, akiket kooptáltak a zsidó közösség vezetésébe, a zsidó hitközség 1944. március 19-i ülésén kifejezték bizalmatlanságukat a hivatalos vezetés iránt. Munkácsi, *i. m.*, 12. o.
10. Lévai, *Fekete könyv*, 89. o.
11. Pető Ernő a Veszprém megyei Vámoson született 1882. augusztus 20-án. Amikor a Zsidó Tanácsba választották, a Pesti Izraelita Hitközség elnökhelyettese volt. Röviddel a háború után ő és a Tanács két másik jogásza, Boda és Wilhelm ellen kollaborálás gyanúja miatt fegyelmi vizsgálatot indított az Ügyvédi Kamara. Mindhármut tisztázták, a Kamara arra a következtetésre jutott, hogy az adott körülmények között mindent megtettek a zsidók megsegítésére. 1955 márciusában Pető São Paulóban telepedett le, s itt halt meg a hatvanas évek végén. Beszámolóját a Tanácsban végzett tevékenységéről lásd *HJS*, 3:49–74. o. Dr. Wilhelm Károly 1886. február 17-én született Kassán. Jogi doktorátusának megszerzése után a budapesti tőzsdén kapott állást. Jogi irodája a Hatvani Cukorgyárat és más iparvállalatokat képviselte. Amikor kinevezték a Tanácsba, a Pesti Izraelita Hitközség egyik vezetője volt. A nyilas korszak alatt a svájci követség pincéjében bujkált. A felszabadulás után a Magyar Cukoripari Tröszt főigazgatója lett, s az maradt az iparág államosításáig. 1948-ban Svájcba távozott, s itt halt meg 1951. szeptember 20-án. (Wilhelm lányának, Pásztor Magdának személyes közlése.)
12. Berend 1945–47-es budapesti pere során ismertette nézeteit (lásd a továbbiakban). Stöckler egy sor 1947-es cikkben ismertette a Tanácsban játszott szerepét. Lásd: „Gettó előtt – gettó alatt.” *Új Élet*, Bp., 1947. január 22., 30.; február 6., 13., 20.; március 6.; április 17. További információkat Berendről és Stöcklerről lásd a továbbiakban.
13. *HJS*, 3:6. o. Magyarul: *Kollaboráció vagy kooperáció? A Budapesti Zsidó Tanács*. Szerk.: Schmidt Mária. Minerva, Bp., 1990, 60. o.